

Expansie vanuit een eenzaam eilandje

Joop Kuchlein & Henk ten Holt, Stichting Tinea

De wereld van de Kleine vlinders kan worden beschouwd als een pretpark met een veelheid aan oecologische attracties. Aan de hand van expansieve exoten nemen wij u mee om een kijkje in dat park vol verrassingen te nemen.

Adaptieve radiatie

Eilanden die geologisch gezien gedurende lange perioden ver verwijderd van de continenten in de oceanen hebben gelegen, hebben, vergeleken met die continenten, een bijzondere soortensamenstelling. Vele grote groepen soorten ontbreken namelijk, terwijl andere zijn vertegenwoordigd door talrijke vaak sterk op elkaar lijkende, nauw verwante soorten. Dit verschijnsel wordt adaptieve radiatie genoemd, omdat men meent dat deze soorten afstammen van de enkeling die het eiland in een ver verleden heeft weten te bereiken. Op die eilanden ontstond aldus een flora en fauna van endemische soorten, dat wil zeggen van soorten die nergens anders ter wereld vóórkomen. Voorbeelden vormen de Hawaï- en de Galapagos-eilanden in de Grote Oceaan en de eilandengroep van Madeira in de Atlantische Oceaan.

Blastobasidae van Madeira naar Nederland

Van deze adaptieve radiatie vindt men bij de Kleine vlinders tal van voorbeelden. Zo komen op Madeira van de familie der Blastobasidae 26 endemische soorten voor, terwijl dat er in de hele palaeartische regio (die Europa, Noord-Afrika en Noord-Azië omvat) niet meer dan 29 zijn. Algemene bekendheid genieten negatieve effecten op flora en fauna van de geïsoleerde eilanden, als gevolg van het toenemend verkeer en met name de introductie van soorten van elders. Daarmee hebben wij het cruciale punt in dit verhaal bereikt, omdat bij de zo-even genoemde Blastobasidae juist het omgekeerde heeft plaatsgevonden.

Twee van de op Madeira endemische soorten hebben, na een isolement dat een periode van geologische dimensies heeft belopen, als invasieve exoten in relatief zeer korte tijd een stuk van de wereld gekoloniseerd. Beide soorten behoren dus tot de Blastobasidae, waarover in een bekend Engels handboek wordt opgemerkt: “decidedly the least attractive family of the Microlepidoptera” en dit vanwege de saai gekleurde en lastig te determineren vlinders. Vandaar ook de Nederlandse naam *stiefkinderen* voor deze familie.

Een saai getekend oker stiefkind (Foto: Ian Smith)

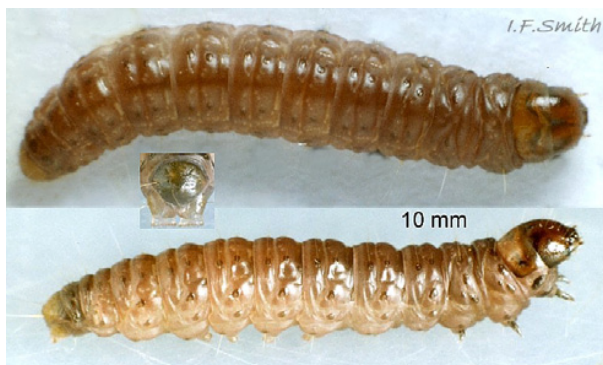
Oker stiefkind

Eén van de twee soorten is het oker stiefkind (*Blastobasis lacticolella*). De eerste vlinder van deze soort buiten Madeira werd in 1946 in Londen gevonden; gedurende een kwart eeuw vond een langzame uitbreiding in Zuidoost-Engeland plaats. Daarna ging het snel: rond de laatste eeuwwisseling was het oker stiefkind al bekend uit grote delen van Engeland en Schotland. Vervolgens heeft de soort in 1996 Zuid-Zweden bereikt. In 2003 is deze soort bij Hoek van Holland in Nederland ontdekt, waar zij zich heeft gevestigd. Tenslotte werden de vlinders in 2010 op twee locaties in Kopenhagen gevonden.

De tweede soort (*Blastobasis adustella*; nog geen Nederlandse naam), die trouwens al 30 jaar eerder uit Madeira wist te ontsnappen, vertoont in het verspreidingspatroon nauwe overeenkomst met het oker stiefkind en is eveneens in Nederland gevonden. Spectaculair is echter dat deze soort ook in Oost-Australië is geïntroduceerd.

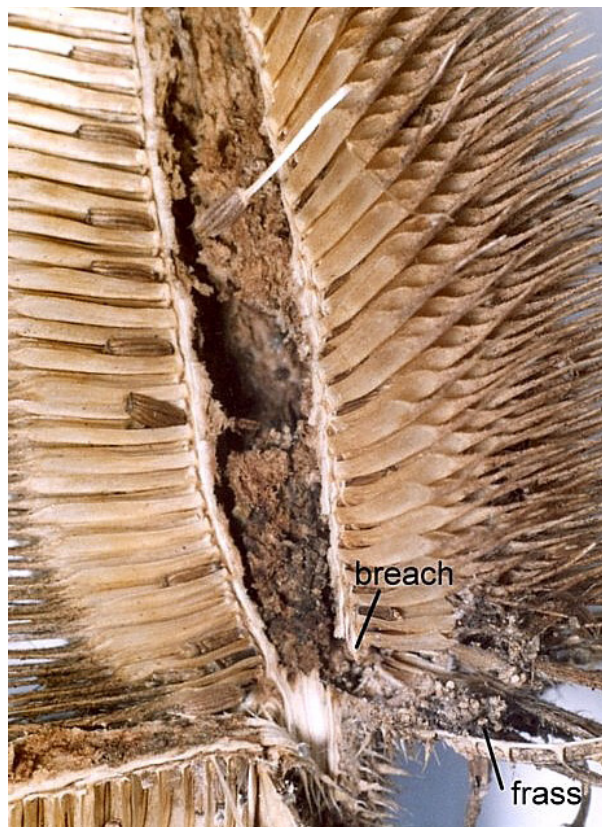
Een fraaier getekend oker stiefkind (Foto: Ian Kimber)

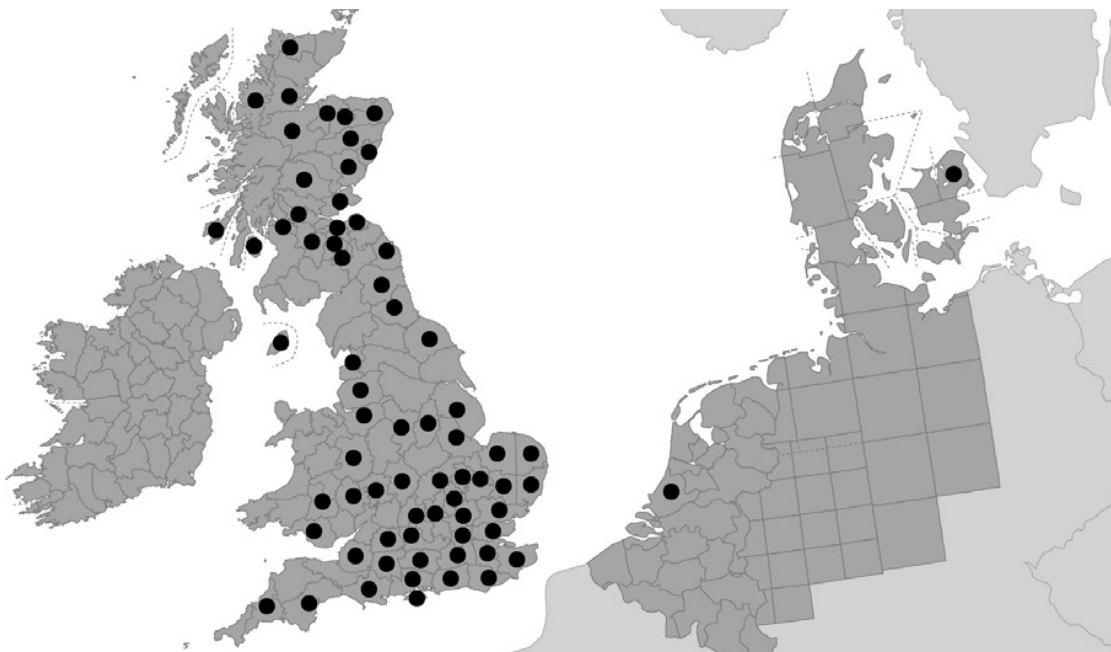
De rups van het oker stiefkind in boven- en zijaanzicht
(Foto's: Ian Smith)

De rups van het oker stiefkind voedt zich met allerlei dood of levend plantaardig materiaal en zelfs met dode insecten. De rups is eens in opgeslagen appels gevonden; de soort wordt dan ook als een potentieel voorraadinsect gezien en zou mogelijk zelfs als een ernstige bedreiger van appels in de boomgaard kunnen optreden.

Meer informatie over het oker stiefkind is te vinden op onze website (<http://www.kleinevlinders.nl/soorten.aspx?p=3&s=350035>).

Vraatbeeld van de rups van het oker stiefkind in de bloeiwijze van grote kaardebol (Foto: Ian Smith)

Noordwest-Europese verspreiding van het oker stiefkind. (© Stichting Tinea)